

САҢГА ОЛЖ

№ 5 (12035) • Олунньу 13 күнэ, 2026 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмэргэ

Сэргэх дьаһал

Айар үлэ үгэнигэр сылдьар
кыыстаах ийэлиин иһирэх
көрсүһүү/4

Айар аргыс

Саха тыла саргыланнын!/5

Дьыллар уонна дьоннор

Үлэни өрө туһут
көлүөнэ/6

«Үктэл» айар түмсүү быыстапката аһылынна

Култура. Быыстапка айар түмсүү 10 сыллаах
үбүлүөйүгэр ананна/2

Тэттик

Чурапчыттан Анна Готовцева — Европа чөмпүйүөнэ!

Арасыйа спортсменнара Болгария Бургас куоратыгар ытыллыбыт Европа чемпионатыгар буулдьанан ытыга икки кэмпилик кыһыл көмүс мэтээли ылары ситистилэр. «Пневматической пистолет, 10 м, трио» көрүнгө 16-гар уонна 18-гар диэри саастаахтарга тэнгээхтэрин булбатылар. Ол курдук, 16-гар диэри саастаахтар бөлөхтөрүгэр Чурапчыбыт кыһа Анна Готовцева кыһыл көмүс мэтээл хаһаайкатынан буолла.

Улуус дьаһалтатын планеркатыгар

Улуус дьаһалтатын нэдиэлэтээби планеркатыгар баһылык Степан Саргыдаев ааспыт нэдиэлэ үлэтин түмүктэрин иһитиннэрдэ уонна саҥа нэдиэлэбэ соруктары туруорда. Маны сэргэ улууска грипп, тумуу, коронавирус ыарыларын туругун, нэһилиэниэ диспансеризацияба кыттыытын, архыып үлэтигэр кирибит саҥа ирдэбиллэри уонна ис дьыала отделын оперативнай сводкатын иһитилэр. Степан Анатольевич олунньу ый бүтүүтэ байыаннай дьайы буола турар сиригэр гуманитарнай көмөнү тиэрдэр дэлэгэссийэ бараары тэринэ сылдьарын иһитиннэрдэ.

Мугудайдар гуманитарнай көмө ыыталлар

Байыаннай дьайы сабаланыабыттан Мугудай нэһилиэгин олохтоохтору туора турбакка, биир бастакынан байыастарга гуманитарнай көмөнү ыытан сабалаабыт уонна күн бүгүн тиһигин быспакка көмөлөрүн ыыта олоһор нэһилиэгинэн буолар.

«Өрүү көмө буолар волонтербут Ульяна Слепцова ыңырыгынан нэһилиэкпит олохтоохтору отон хомуйбуттара. Отонунан «Чурапчы» ТХПК сироп онгорон таһаарбытын, автоволонтер Антон Варламов куоракка киллэрэн биэрдэ. Бу аахсыаба оскуола оҕолоро кыттыспытара хайбабыллаах. Биһиги салгы байыаннай госпитальларга бааһыран эмтэнэ сытар уолаттарга илдьэһпит», — диэн биир дойдулаахпыт, волонтер Светлана Дюдорова -Лаврентьева үллэстэр.

Чурапчы — бастыг кинигэлэрдээх уонна кинигэ тарбатааччылаах улуус

Олунньу 11 күнүгэр «Айар» национальнай кыһа үгэскэ кубулуйбут «Айардыын бииргэ. 2025 сыл түмүктэрэ» тэрээһини ыытта. Манна ааспыт нэдиэлэбэ төрөөбүт оройуоннарын дьонун-сэргэтин кытары истинг көрсүһүүнү тэрийбит, икки литэрэтииринэй бириэмийэ лауреаттара, ийэлээх кыыс Хотууна уонна Сардаана — «Бастыг оҕо кинигэтэ» уонна «Бастыг проза кинигэтэ» номинациялар кыайыылаахтарынан табыстылар. Кинилэри сэргэ Татьяна Егоровна Попова «Бастыг кинигэни тарбатааччы» номинация хаһаайынынан ааттанна.

Byыстапка түгэнэ. //МАРФА ПЕТРОВА ТҮҮЭРИИТЭ.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Олунньу
13 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Олунньу
14 күнэ
СУБУОТА

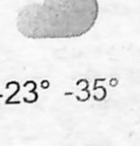
Олунньу
15 күнэ
БАСКЫҤААННА

Олунньу
16 күнэ
БЭНИДИЭННИК

Олунньу
17 күнэ
ОПТУОРУННЬУК

Олунньу
18 күнэ
СЭРЭДЭ

Олунньу
19 күнэ
ЧЭППИЭР

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Ил Дархан Чурапчы улуунун баһылыга Степан Саргыдаевы кытта көрүстэ

Орбучоочай көрсүһүүгэ улуус социальнай-эконэмиическэй сайдыытын боппуруостарын дүүллэстилэр. Айсен Николаев улуус бигэтик сайдарын, социальнай эйгэбэ, эконэмиическэй уонна дьон олохун хаачыстыбатыгар үтүө уларыйылар көстөлөрүн бэлиэтээтэ. 2025 сылга улуус демография уонна дьиз кэргэн бэлиитикэтигэр бастын түмүктэри ситиһэн, Ил Дархан гранын кыйылылааһынан тахсыбыта. Байыаннай дьайыы кыттылаахтарыгар уонна кинилэр дьиз кэргэттэригэр федеральнай уонна өрөспүүбүлүкэтээби өйөбүл миэрэлэриттэн ураты, олорор дьиз-уот, хомунаалынай уонна тырааныспар өнгөлөрүгэр чэпчэтиилэргэ муниципальнай миэрэлэр үлэлиилэр. 140-тан тахса сир учаастага тырыллыбыт, онтон ааспыт сылга 22 учаастак бэриллибит. Социальнай гаастааһын бырагырааматынан 2021 сылтан 2059 дьизни гааска холбообуттар. 2026 сылга 55 дьизбэ гаас ситимин киллэрэр былааннаахтар. Кэнники үс сыл иһигэр Чурапчы сэлэинньэтигэр аныгы балыһа комплекса, култуура-успуорт комплекса, бибилэтиэкэ-архыып, Мындааайыга 120 миэстэлээх оскуола, Толоонго Култуура дьизтэ тутуллубут. Былырын улуус киинигэр 75 миэстэлээх «Кыталык» оҕо уһуйаанын тутуута саҕаламмыт, үлэбэ быйыл киллэрэр былааннаахтар. «Харыылаах» уу ситимин саҕардан оноруу былаанга баар. Ону тэнгэ 2026 сылга Мындааайыга оҕо уһуйаана, 2027 сылга Чурапчыга «Березка» оҕо уһуйаана уонна Төлөйгө оскуола хапытаалынай өрөмүөннэнэллэр. Саахалланар туруктаах дьизтэн дьону көһөрүү бырагырааматынан 47 элбэх кыбартыралыах дьиз тутуллан, 2,5 тыһ. тахса киһи олорор усулуобуйата тубуста.

Тыа хаһаайыстыбатын сайдыытын тула мунньах бытылынна

Айсен Николаев 2026 сылга тыа хаһаайыстыбатын сайдыытын боппуруостарыгар сүбэ мунньах бытта. Агробырамысыланнаас комплекса тыа сири-уотун тирэхтээх сайдыытыгар төрүтүнэн буоларынан, онон бу эйгэбэ өрүү күүстээх болҕомто уурулларын уонна оннук да буолуобун бэлиэтээтэ. «2025 сыл өрөспүүбүлүкэбэ тыа хаһаайыстыбатын сайдыытыгар дьонун түһүмэбинэн буолла, улуустарга салааны өйүүргэ боломуочуя бэриллибитэ чопчу түмүктээбэ көстөр, үтүө соҕотуопкатын кээмэйбэ 63,4 тыһ туоннага тэнгэстэ, ити иннинээбэ сыллаабыгар 5 тыһ. туоннаан үрдүк», - дьиз эттэ. Бырабыталыстыбага олунньу 19 күнүгэр дьизри ааспыт сылга былааны таһынан туттарыллыбыт үтүө харчытын улуустарга тиэрдэргэ, ону тэнгэ өрөспүүбүлүкэбэ үтүө тутууга 2026 сылга 65 тыһ. туонна былааны олохтуурга соруудахтаата.

Кыһынны кэмнэ энэргиэтикэ үлэтин ырыттылар

Дойду Судаарыстыбаннай Сэбиэтин «Энэргиэтикэ» хайыскага хамыһыатын бэрэссэдээтэлэ Айсен Николаев РусГидро генеральнай дириэктэрин солбуйааччы Роман Бердниковы кытта орбучоочай көрсүһүүнү бытта. Энэргиэтикэ көдүүһүн үрдэтигэ саҕа ньымалар тоҕоостоохторун бэлиэтээтэ. Өрүттэр кыһынны кэмнэ эрэгийиннэ энэргиэтикэ үлэтин, нэһилиэнньэни уонна производственной эбийиэктэри намыһа температура усулуобуйатыгар электрическэй энэргиэтинэн бигэтик хааччыыны боппуруостарын ырыттылар. Ураты болҕомтону субсидияны төлөөһүн мэхэньиисимигэр уурдулар.

Көнүл тустууну сайынныры боппуруостарын дүүллэстилэр

Ил Дархан, өрөспүүбүлүкэ көнүл тустууга федерациятын бэрэсидьиэнэ Айсен Николаев көнүл тустууга аан дойду чемпиона, дойду эр дьонго сүүмэрдэммит хамаандатын үрдүкү тириэньэрэ Владимир Модосьяны кытта көрсүһүүтүгэр Саха сиригэр көнүл тустууну сайынныры уонна эдэр спортсменнары бэлэниэһин боппуруостарын көрдүлэр. Айсен Николаев саха тустуугар бүгүнгү күнүгэ Лев Павлов, Константин Капрынов уонна да атын үрдүк кыахтаах спортсменнары салгыы сайдалларыгар үрдүк кылаастаах тириэньэрдэри кытта үлэ наадатын бэлиэтээтэ.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабыталыстыбатын пресс-сулууспата.

«Үктэл» айар түмсүү быыстапката аһылынна

Култуура. Быыстапка айар түмсүү 10 сыллаах үбүлүөйүгэр ананна

Марфа ПЕТРОВА

И.Н. Винокуров аатынан «Айылгы» НАДЬ - гэр Чурапчыттан төрүттээх Дьокуускай куорат иистэнньэннэрин «Үктэл» айар түмсүүтүн «Үктэл: 10 сыл айымнылаах эйиигэ уйдаран» быыстапкатын үөрүүлээх аһыллыыта буолла.

Быыстапка аатыгар да баарыны, түмсүү 10 сыллаах үбүлүөйүгэр ананна. Бу айар түмсүү 2015 сыллаахха СӨ нуруот маастара, маастар-педагог Людмила Жиркова көбүлээһинэн тэриллибит. Оччолорго 10 иистэнньэн буолан саҕалаабыттар. Күн бүгүн 100-тэн тахса киһи дьарыктанар. Уон сыл устата Людмила Петровна уһуйулааччыларын кытта уус-уран оҕоһуктарынан аан дойдутаабы, бүтүн Араассыятаабы бэстибээллэргэ, күрэхтэргэ, быыстапкаларга кыттан, үгүс ситиһиилээхтэр. Олортон аһыабы бэлиэтээтэххэ, Евразиятаабы «Этно-Эрато» төрүт таһаар урдүкү муода куонкуруһун төрүт төгүллээх кыйылылаахтара, Казахстанга ытыллыбыт аан дойдутаабы «Вдохновение без границ: слияние национального и современного стиля» күрэс уонна лоскутнай тигиигэ аан дойдутаабы «Душа России» бэстибээл кыйылылаахтара буолаллар.

Үөрүүлээх күнүнэн улуустаабы култуура салалтатын начаалынньыга Петр Гуляев эбэрдэлээтэ, иистэнньэннэргэ айымнылаах үлэни, чөл туругу баҕарда.

«Үктэл» түмсүү бастакы саҕалааччылары уонна иккис көлүөнэ иистэнньэннэргэ тикпит сиздэрэй кэллиэксийэлэрин мадьыаллар көрдөрдүлэр. Көрүөхтэн кэрэ оҕуруу, быысапка киэргэллээх, араас ойуулаах уонна куруһубанан тигиллибит хаһааччыктар, оноолоох, бууктаах, таһалай соннор, ону сэргэ нуруот маастара Альбина Дьячкова тус эскиистэринэн тупсабайдык сукунаттан кыбытыктаах тигиллибит дьыалабай кэстүүмнэр мустубут дьонго-сэргэбэ ураты хатыламат кэстүүлэри бэлэстэтилэр.

Маны таһынан бу күн ыпсары тигиһи ньыматынан оҕоһулуубут

сэлиэччик, суумка кэллиэксийэтин көрдөрдүлэр.

«Бу тигииттэн хаалбыт саамай кыра, өгнөөх кырадаһыктары наардаан, сааһылаан, ыпсары бэйэбэтигэр тигэн таһаарынымыта, нууччалыы эттэххэ, «техника лоскутного шитья в стык» дьиз буолар. Бастаан бу тиэхиньикэни киэргэллэрбитигэр туһаммыппыт. Билигин суумкалары, сэлиэччиктэри тигэбит. Ойуута харандааһынан уруһуйдаммыт курдук көстөр. Бу ньыманы иккис көлүөнэ дьоммут, ол эбэтэр былырын саҕа кэлбит дьоммут сатаатылар. Онон баҕалаах дьону олунньу 13 күнүгэр буолар маастар-кылааспытыгар ынырабыт. Сыһы харыстаан, өгүн туһанан киһи туһага таһаарар кыахтаах», - дьиз саҕа сонун ньыманы түмсүү салайааччыта Людмила Жиркова билиһиннэрдэ.

Билингги кэм, муода ирдэбилигэр сөп түбэһиннэрэн, сахалыы таһаары аныгы матырыяалларынан киэргэтэн, тупсаран тигиһи кэрэхсэбиллээх. Саха таһаары силигин ситэн утумнаахтык сайдар. Хас биридии маастар иэийиитин, ураты көрүүтүн ымыгыгар-чымыгыгар дьизри уустаан-ураннаан көрдөрөр.

Быыстапка олунньу 11-15 күннэригэр туруоҕа.

Ааптар хаартыскага түһэриитэ.

Олунньу 13 күнэ — «Төрөөбүт тыл уонна сурук-бичик күнэ»

Ытыктабыллаах Саха сириг олохтоохторо!

Эһигини Төрөөбүт тыл уонна сурук-бичик күнүнэн ис сүрэхпиттэн эбэрдэлиибин!

Бу саха бастакы лингвист учуонайа, сырдатааччыта Семен Андреевич Новгородов төрөөбүт күнүгэр анаан бэлиэтэнэр бырааһынньык биһиги духубунай сыаннаспыт утума салбаарын, норуолпут култуурата ураты баайын кэрэһилиир. Төрөөбүт тылбыт дорҕоонугар, өс хоһооммутугар, олон-хобуугар өбүгэлэрбит үгүс үйэлээх устуруйалара, олобу, айылҕаны, уопастыбаны анаарылар арылхайдык көстөр. Сурук-бичик баар буолан бу үйэлээх баайбытын салгыы чөл хаалларар кыахтаммыпыт, билии, литература, наука киэн аартыктара арыллыбыттара.

Дойдубут Бэрэсидьиэнэ Владимир Владимирович Путин Ыйаабынан Россияҕа тыл эгэлгэтин өйүүргэ туһайылыбыт тыл судаарыстыбаннай бэлиитикэтин төрүттэрэ бигэргэннилэр. Саха сиригэр 135 араас омук бэрэстэбиитэллэрэ олоролор. Онуоха бүгүн биһиги иннибитигэр төрөөбүт тыллары харыстыыр уонна киэнник тарҕатар, сыппара технологиятын үйэтигэр булгуччулаах үстүрүмүөн буолалларын ситиһэр сорок турар.

Ол туһугар кэнники сылларга өрөспүүбүлүкэ судаарыстыбаннай уонна дыгн таһымнаах тылларын чөл хаалларарга уонна сайыннарарга туһуламмыт судаарыстыбаннай бырагы-

рааманы үбүлээһин кээмэйэ икки төгүл улаатыннарарылыбыта уонна 2026 сылга 101 мөлүйүөнтөн тахса солкуобайга тэннэстэ. Ааспыт сылга олоххо киллэриллибит дьохун бырайыактар ортолоругар «Саха тылын национальнай куортуһа» иһитиннэрэр, ыйар-кэрдэр тиһик үлэтин саҕалаабытын, «Судаарыстыба дьаамсыктарын тыллара уонна култууралара» этнолингвистическай эспэдьииссийэ ытыллыбытын, эбээн, долган тылынан норуоттар култуураларын уонна үгэстэрин туһунан уоннуу сизерийэлээх ойуулуктар, «Саха сириг остоуруйалара» сахалыы ойуулуктар онгоһуллубуттарын бэлиэтиэххэ сөп.

Биһиги төрөөбүт тылынан үөрэтэр бырайыактары, сыппара технологияларын онгоһуллан тарҕанар медиаонтеннары уонна сыһарылары онорууну, үөрэх кинигэлэрин, босуобуулары, ыйынныктары, тылдыттары уонна социальнай суолталаах национальнай литератураны таһаарыыны кыах тиийэринэн салгыы өйүөхпүт.

Үгэс быһыытынан бырааһынньык чэрчитинэн төрөөбүт тыл дэкээдэтэ тэриллээбэ. Өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн быыстапкалар, дыктааннар, национальнай-културунай холбоһуктар тэрээһиннэрэ, норуоттар икки ардыларынаабы алтыһыы уруоктара ыытыллыахтара. Г.И. Варламова-Кэптүкэ төрөөбүтэ 75 сылыгар аһаҕаһыт Хоту дойду төрүт олохтоох норуоттарын тыл-

ларын уонна фольклордарын Бүтүн Россиятаабы научнай кэмпириэнсийэлэрэ, «Төрөөбүт тыл мелодията – өбүгэ кэриэс бааһа» видео бырайыак, Норуоттар доҕордоһууларын дьиэтигэр Сэбиэскэй Союус Дьоруойа, бэйиэт Муса Джалиль төрөөбүтэ 120 сылыгар аһаҕаһыт литература кестүүнэйэ уонна да атын тэрээһиннэр ыытыллыахтара.

Бу күн биһиги хотугу кыраайбыт норуоттарын төрөөбүт тылларын уонна суруктары-бичиктэрин чөл хаалларарга уонна сайыннарарга сүгкэн кылааттарын киллэрбит дьоммутун ураты махталынан ахтабыт-саныыбыт. Бүгүнгү күнүгэ бэйэтин үлэтинэн тө-

рөөбүт тылбыт кэрэтин, баайын тиэрдэр бар дьоммутугар истин махталбын тириэрдэбин.

Төрөөбүт тылбыт тыыннаах буоллун, кэми кытта тэнгэ сайдан истин, айарга-туарга кынаттаан үйэлэргэ дуорайыа турдун!

Күндү доҕоттор! Төрөөбүт тылгытын харыстаан, киэн туттун уонна бу барҕа баайы кэлэр көлүөнэбэ тиэрдин. Эһиэхэ үгүнү уонна эйэни, этэнгэ буолууну уонна дьолу, ситиһиилэри уонна төрөөбүт тылбытыгар уостубат тапталы баҕарабын!

Саха Өрөспүүбүлүкэтин
Ил Дархана Айсен Николаев

Улууска — бу күннэргэ. Агротехнологическай үөрэхтээһин сайдыытын тула сүбэ мунньах ыытылынна

Людмила ГОРОХОВА
Чурапчыга тохсунньу 10 күнүгэр Федерация Сэбиэтин аграрнай-политическай бэлиитикэтигэр уонна айылҕа баайын туһаныыга кэмистиэтин бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Егор Афанасьевич Борисовы кытта агротехнологическай үөрэхтээһин сайдыытын тула сүбэ мунньах буолла.

«Айылгы» НАДЬ-тин саалатыгар бу эйгэбэ интэриэстээх дьон Москваттан, Дьокуускайтан, өрөспүүбүлүкэ араас муннуктарыттан кэлбиттэр. Ол курдук, тэрээһингэ Өрөспүүбүлүкэ агропрофилированнай оскуолаларын сойууһун бэрэсидьиэнэ Феодосия Габышева, Россия агрооскуолаларын ассоциацияларын салайааччыта Ольга Илларионова, СӨ тыа хаһаайыстыбатын уонна ас-үөл бэлиитикэтин миниистирин солбуйааччы Сахаяна Павлова, агро хайысхалаах оскуолалар дириэктэрдэрэ, бэрэстэбиитэллэрэ, мань сэргэ, Москва куораттан «Просвещение» аахсыйалаах уопастыба уонна «Народное образование» сурунаал бэрэстэбиитэллэрэ кытыннылар. Мунньабы Феодосия Га-

бышева салайан ыытта. Көрсүһүү сүрүн соруғунан агротехнологическай үөрэхтээһин региональнай уонна федеральнай таһымнарга инники сайдыытын ырытыы буолла. Ону ситиһэргэ федеральнай таһымга өйөбүлү ирдиир боппуруостары туруордулар. Егор Афанасьевич Борисов: «Агротехнологическай үөрэхтээһин инникитин сайдарыгар, бастатан туран үчүгэй каадырдары үүннэрэн таһаарыахтаахпыт. Дойдубут бэрэсидьиэнэ Владимир Путин каадырдары үүннэрэн таһаарыы бэлиитикэтин олох сангалыы туруорда.

Бүгүнгү национальнай бырайыактарга, ол иһигэр тыа хаһаайыстыбатын систимэтигэр туһуламмыт каадырдары бэлэмниир олус табыгастаах бырагыраамалар бааллар. Каадырдары биһиги бэйэбит үүннэрэн таһаарыахтаахпыт. Дьиэ кэргэнтэн, оскуолаттан саҕалаан, аһаҕаһа келүүнүгэ ытыктабыллаах сыһаннаах, төрүт норуотун үгэһин, култууратын билэр, сыаналыр, дойдутугар бэриниилээх, патриот дьону иитэн таһаарыахтаахпыт. Бу боппуруоска бары болҕомботун ууруохтаахпыт. Агро оскуолалар үөрэнээч-

чилэрэ үөрэхтэрин бүтэрдэхтэринэ, агро хайысхалаах институтка кириэллэрин экирэтиспэккэ, бастатан туран, оҕолорбут үтүө дьон, дойдубут инники сайдыытын ирдэбиллэригэр эппиэттиир дьохун гражданин буола улааталларын ситиһиэхтээхпит. Иккиһинэн, үлэнэн иитини төнүннэриэхпитин наада. Маны былаас уорганнарыгар тиэрдэн, бэйэбит, төрөппүт, иитээччи холобурунан оҕону иитэн саҕалыахха. Ол кэннэ, оҕолор төрөөбүт дэриэбинэлэрэ, оройуоннара, тыа хаһаайыстыбата сайдарын туһугар бэйэлэрэ ба-

ҕаран туран агро хайысхалаах үөрэхтэргэ кириэллэрин ситиһиэхтээхпит. Бу эһиги сорукут», - диэн эттэ. Дьаһал бүтүүтүгэр үөрүүлээх быһыыга - майгыга СӨ агропромышленнай комплекс сайдыытыгар киллэрбит үгүс кылааттарын иһин, РФ Федеральнай Сэбиэтин махтал суруктарынан, агро оскуолалар сойуустарын сайдыытыгар тус кылааттарын иһин, Өрөспүүбүлүкэтээҕи агропрофилированнай оскуолаларын сойууһун бочуотунай бэлиэлэринэн, грамоталарынан тустаах дьон наҕараадаланнылар.

Айар үлэ үгэнигэр сылдьар кыыстаах ийэлиин иһирэх көрсүһүү

Сэргэх дьаһал. Литэрэтииринэй бириэмийэ лауреаттарын кытары дьобун көрсүһүү тэрилиннэ

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

“Этэнгэ сырыттаһына, аны биэр ыйынан 87 сааспын туолуом. Олордум ини, олорботум ини. Ол эрэри биэр дьэ кэргэнтэн икки улахан литэрэтииринэй бириэмийэни ылбыт дьону Саха сиригэр, ону ааһан, Арасыйыаҕа даҕаны олох истэ иликпин. Эһиги – бастакы буолабыт”, – диэн РФ суруналыыстарын Союуһун чилиэнэ, Саха сиригэр тыа хаһаайыстыбатыгар биэр биллэр-көстөр уопсастыбаннай кэрэспэдиэн, Чурапчы улуунун Бочуоттаах олохтооҕо Уйбаан Пономарев бэргэнник бэлиэтээтэ.

Егор Борисов аатынан Чурапчытааҕы киин-архыып библиотэтигэр манньк ураты кэптээх кыыстаах ийэ суруйааччылары кытары көрсүһүү бэрт сэргэхтик тэрилиннэ. Бу күн үгүс киһи тобуоруна мустан, Саха норуодунан суруйааччыта Николай Мординов-Амма Аччыгыһа аатынан литэрэтииринэй бириэмийэ лауреата Римма Корякина-ХОТУУНАНЫ уонна кини төрөппүт кыыһа, Саха классик суруйааччыта Николай Неустроев аатынан литэрэтииринэй бириэмийэ лауреата Сардаана Корякина-САРДААНАНЫ кытта атах тэлсеп олонор, ирэ-хоро кэпсэттилэр, сэргийиытыктарын биэрэн дуоһуйа санааларын атастастылар.

Көрсүһүү саҕаланан иннинэ, улуус баһылыгын социальнай боппуостарга солбуйааччы Мария Кронникова, Чурапчы улуунун култуура управлениетын начаалынньыгын солбуйааччы Сусанна Дьячковская, Иван Федосеев – доосо аатынан Дирин орто агрооскуолатын дириэктэрэ Егор Адамов, Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын аатыттан Иван Кандинская аатынан “Айыллаан” КК уус-уран салайааччыта Семен Ноговицын, Андрей Саввин аатынан Чурапчытааҕы кыраайы үөрэтэр уонна этнография мусуойун дириэктэрэ Афанасий Захаров, кыраайы үөрэтээччи, доруобуйа харыстабылын үлэһитэ Любовь Григорьева, киин библиотэтиэкэ салалтатын аатыттан Вера Платонова, “Чурапчы” литэрэтииринэй түмсүү чилиэнэрэ, уопсастыбаннас кытыннылар, истин эвэрдэлэрин анаатылар.

Оттон С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын 4 “Г” кылааһын үөрэнээччилэрэ ХОТУУНА “Мин эһэм” хоһоонунан суруллубут ырыаны толордулар, ону таһынан Людмила Татаринова салайар “Фелтинг” кукольной мини-тыйаатыр итиллээччилэрэ эмиз ХОТУУНА “Көмүс көһүйэ остуоруйалара” хомурунньугуттан “Утүө санаалаах куобах” остуоруйаны оонньоон көрдөрдүлэр. Түгэниэн туһунан, киин библиотэтиэкэ ааҕааччыны кытары үлэҕэ отделин сэбиэдиссэйэ, бүгүнгү

көрсүһүүнү иилээн-саҕалаан ыппыт Елена Дьячковская оскуола кэлэтиибигэр, үөрэнээччилэргэ истин махталын тиирдэр.

САРДААНА тылларыгар суруллубут хас да ырыаны истэн баран, нэһилиэк биэр биллэр уопсастыбанньыга, фольклору тарҕатааччы, тойуксут Наталья Гаврильева, өрөспүүбүлүкэҕэ биллэриллибит “Култуура” сылыгар сөп түбэһиннэрэн, ырыаһыттары түмэн, биэр улахан кэнсиэри тэрийэллэригэр этиитин киллэрдэ.

Тэрээһин кытыылаахтара айар ийиини туһунан, уопсайа, холбоон, төһө кинигэ, хоһоон, айымньы суруллубутун, төһө элбэх куонкурууска кытыбыттары, ситиһиилэммиттерин, суруйар үлэ таһынан, атын үлүһүйэр дьарыктарын токоолон ыйыттылар. Онуоха ХОТУУНА уонна САРДААНА кирибит ыйытыктарга толору арыллан, ситиһии кэпсэтиллэр.

Н.Е.Мординов-Амма Аччыгыһа аатынан Ил Дархан Бириэмийэтин Лауреата, СӨ Суруйааччыларын Союуһун чилиэнэ, СӨ култууратын туйгуна, “Чурапчы оройуонун иннигэр үтүөлэрин иһин” 3-с итиэпэннээх бэлиэ хаһаайына, “Чурапчыга култуура эйгэтин сайдытыгар тус кылаатын иһин” бэлиэ хаһаайына, “Чурапчы” айар-суруйар литэрэтииринэй түмсүү салайааччыта **Римма Корякина – ХОТУУНА бэйэтин уонна кыыһа Сардаана туһунан кинигэтигэр ситиһии манньк сырдатта:**

○○○ Үөһээ Дьаангы улуунугар үрдүк хайалардаах, кэрэ айылҕалаах Боруулаах нэһилиэгэ диэн дойдуну баар. Ол сүдү хайалартан тардылланан, ытык сиртэн силлэстэнэн, бөмнөөн сытар бүтэй Боруулаахха ийэ тыл илбиһин илгэлээх сүмэтин ингэринэн улааппытым. 1960 сыллаахха томороон тымнылаах тохсунньу ый чолбонун анныгар түөнэ мэнгэ түөрүм түстэнэн Христина Петровна, Слепцова, Иннокентий Ионович Юшанов дьэ кэргэнгэ ыал бастакы оҕотунан күн сиригэр көрбүтүм, дьикти төлкөлөөх ыйаахпар, орто дойдуну олбоҕор оройбуна күөх окко түспүтүм.

Мин оҕо сылдьан айылҕаҕа сылдьарбын ордук сөбүлүүрүм,

ис-испиттэн онно тардыһарым. Күнү быһа сылдьан балыктыырым, сир астыырым. Дьэбиттэн чугас сытар ыраас уулаах үрэххэ сөтүөлөөн күммүн барыырым. Хайдах эрэ, санаабар, аар айылҕа миэхэ утары уунар күүһүн-күдэбин эппинэн хааммынан ылынан улааппыт курдуктум. Киһи аайы дэриэбинэ оҕолору мустан, түптэ тула сырсан, экирэттиһэн, ыһылаах-хаһылаах, арыт мөккүөрдээх оонньуурбут ханна барыаҕай? Ол онтон барыта саҕыллан бардаҕа – умнуллубат оҕо саас дьикти кэрэ кэмэ, төрөбүт дойдуга таптал, төрөпкүкэ махтал.

Оҕо сылдьан истэр остуоруйаларым

Үөрэх киһигэр аартыгар батыһыннаран киллэрбит, билиини-көрүүнү биэрбит бастакы учууталым Надежда Константиновна Бурцева нуучча улуу суруйааччыларын остуоруйаларын киһини эрэ умсугутаргына ааҕара. Кэлин, улахан кылааска үөрэнэр кэммэр анатомия, биология учуутала Мария Алексеевна Кондакова урогун бүтүтүгэр хайаан да араас үһүйээннэри, олоххо дьингээхтик буолбуту кэпсиир буолбута. Баҕар, ол онтон саҕаламмыта буолуо, оҕолор муста түстүбүт да, ордук киһэтэтин, кутталлааҕы кэпсэтэр үгэстэммитпит. Мин өйбүттэн була сатыысаты айан кэпсиирбин оҕолор сөбүлүүллэрэ, көрдөһөллөрө, чуумпуран олонор истэллэрэ. Ити курдук, сайынны кэмнэ лаабыр оҕолоругар араас кэпсээннэри, остуоруйалары кэпсиир идэлэммитим. Элбэхтик библиотэтиэкэҕэ сылдьарым. Аахпыт кинигэлэрбиттэн тугу эмэ быһа тардан кэпсиirim. Ордук сөбүлээн Николай Заболоткай “Мааппатын”, Иван Гоголев “Хара кыталыгын”, Николай Якутскай “Көмүстээх үрүйэтин”, “Төлкөтүн”, Далан “Сааскы дьыбарын” ааҕарым.

Суруйуу эйгэтигэр кириии

Оскуолаҕа үөрэнэр кэммиттэн хоһоон суруйан холонорум. Ийэлээх аҕам иккиэн хоһоон суруйар этилэрэ. Ол саҕана, кинилэр хоһооннорун ханна да

таһаарбакка хаалбыттара. Ийэм хоһоонноро миэхэ ордук чугас курдуктара. Тыллара уранын, баайын махтаһа-ымсыра саныырым. Аҕам хоһоонноругар булт-алт, айылҕа хатыламат көстүүтүн туһунан олус бэркэ хохуйбута баар. Кини төрөбүт төрүт буорун, тымныыттан-тымныы дойдуну сылаас тыыннааһын туһунан туспатык суруйар дьобурдаах эбитин кэлин ааҕа олонор сөбөбүн. Саха тылыгар Егор Петрович Юшанов, Елена Петровна Капитонова үөрөппиттэрэ. “Бэлэм Буол” оҕо хаһыатыгар бастакы суруйуубун ыппытым. Бэчээттэммитин көрөн, оо, үөрбүппүн эриэхсит! Онтон ыла кынаттанан, кыралаан хоһоон суруйан барбытым.

Кэлин тылы сатабыллаахтык туттан суруйар ньыма эгэлгэтигэр үөрөммүтүм. Суруйар дьобурум арыллан, ситэн-хотон истэбин аайы, имигэс тыл тупсаҕай дэгэтин илдэ сылдьан, маанылаах тыл оһуордаах мандарын танан, ааҕааччы үрдүк дүүлүгэр киэн аранҕа таһаарбыт хас да кинигэлэрдээхпин. Ийэхситтэн бэриллит илбистээх тыыннаах, айылҕаттан түмсүүлээхпит. Бүгүн биһиги түмсүүбүтүгэр литэрэтиирэ эйгэтигэр чингик үктэммит, айар үлэһэн утумнаахтык дьарыктанан сылдьар суруналыыс, кэпсээннэбит, хоһооннубут дьонноохпут.

Олоххо буолбут умнуллубат ситиһиилэр

Оҕо айымньытын суруйар буолуохпуттан ыла, оҕоҕо аналлаах сэттэ кинигэлэнним. “Айар” национальнай кинигэ кыһатыгар остуоруйалардаах икки кинигэм элбэх ахсаанынан бэчээттэммитэ. Уонна национальнай библиотэтиэкэ нууччалыы, английскайды тылынан тылбаастаммыт остуоруйаларбын электроннай вариантынан таһаарбыта. Ол кинигэ бу балаһан ыйыгар Рязань куоракка буолан ааспыт кинигэ быыстапкатын бэстибээлигэр кыайылаахтар истэригэр кириэн ситиһии көтөлөмүтэ. Ону таһынан олохпор умнуллубат түгэниэн буолар быйыл сайын оҕо айымньытын суруйуутугар Н.Е.Мординова-Амма Аччыгыһа аатынан Ил Дархан Бириэмийэтин лауреата буолбутум.

Айар удьуор утум тардыыта

Орто Дойду оһоһуулаах олбоҕор түөрэҕэ түстэнэн, оройунан түспүт хайа баҕарар киһи дириг силлэстээх-мутуктаах, удьуор хаанын батар айылгылаах буолар эбит. Ол курдук, Римма Иннокентьевна улахан кыыһа **Сардаана Корякина-САРДААНА** суруйар дьобура аһыллан, айар аартык суолугар үктэннэ. Хайы-үйэ дьон-сэргэ биһирэбилин ылбыт “Күтүөк-

кэ хомотло” уонна “Кимиэхэ да эһим!” диэн ааттаах сэхэннэрэ күн сиригэр көрдүлэр.

Ону таһынан Сардаана – Н.Д.Неустроев аатынан литэрэтииринэй бириэмийэ Лауреата. Өссө кини – элбэх ырыа ааптара буолар. С.А.Новгородов аатынан “Айар” национальнай кинигэ кыһатын 2024 сыл түмүгүнэн “Бастын саҕалааччы” аат хаһаайына, эдэр суруйааччылар сойуустарын чилиэнэ.

Кини айбыт хоһооннорун тылларыгар элбэх ырыа араадыһа долгунугар ыллана сылдьаллар. Улахан ситиһиитинэн буолар “Үрдэл” национальнай музыкальнай бириэмийэ күрээбэр Айаал Кириллин-Күндэл толоруутугар “Байанай” ырыата “Бастын ырыа” анал аакка тиксибитэ. Ону тэнэ Сахааа толоруутугар “Оҕобор”, Инна Донская толоруутугар “Аҕабар” диэн ырыалар бастыннар кэккэлэригэр кирибиттэрэ. Айымньыларга хаһыаттарга, сурунаалларга тиһигин быспакка бэчээттэнэ тураллар. Ону таһынан “ЧОЛБОН”, “КУРҮЛГЭН” сурунаалларга хас да кэпсээнэ бэчээттэммитэ. Быйыл “Чолбон” сурунаал биллэрбит кэпсээн күрээбэр ситиһиилээхтик кытан, саҕа дьыл туһунан тэттик кэпсээнэ киһинэ буолан тахсарга мэкэтиллэннэ. Итинник икки эйгэни сэргэһиннэрэ тутан, Сардаана билигин айар үлэ үөһүгэр сылдьар.

Сардаана Александровна Дьокуускай куоракка Социальнай пуондаҕа ситиһиилээхтик үлэһии-хамсыы сылдьар. Үлэлиир тэрилтэтигэр икки ырыа ансаамбылын тэрийэн сахалыы ыллаппыта, “Таптал эрэ” диэн ырыаларга клип буолан киэн эйгэҕэ тахсыбыта. “Этигии” диэн хоһоонунан клип устан, Үлэ министриэстибэтэ биллэрбит өрөспүүбүлүкэҕэ 2025 с. тэрилтэлэр икки ардыларынааҕы күрээбэр үһүс миэстэни ылан тэрилтэтин аатын ааттаппыта.

Семен Ченянов устуудьуйатыгар икки сыл дьарыктаммыта. “Эн эрэ” уонна “Доборбор” диэн Семен Ченянов аранжировкатыгар, куолаһы танан оноруутугар, тылыгар, матыбар икки ырыата “Тэгим”, “Сахалыы Виктория” долгуннарыгар сүрэхтэммитэ. “Доборбор” диэн ырыата “Саха” НКИХ ханаалыгар клип буолан тахсыбыта.

Хас да хоһооно ырыа буолан кынаттаммыта, “Тэгим”, “Сахалыы Виктория” араадыһаларыгар сүрэхтэммитэ. Ааптар үгүс хоһоонноро ырыа буолан ылланаллар.

Ити курдук, Айар тыл хомунунун ингэримит айар куттаах дьоммутугар айымньылаах үлэни баҕарабын. Өссө даҕаны элбэх чаһылхай айымньыларгыт, кынаттаах хоһоонноргут айылла туруохтуннар, суруйар бөрүөлэргит соһуһархайан, уйгулаах олову туойдуннар!

Ааптар хаартыскаҕа түһэриитэ.

Айар аргыс. Саха тыла саргыланнын!

ТӨРӨӨБҮТ ТЫЛЫ ТЭНИТИС! (чабырдах)

Сүбэ тэнэ
Сүмэ тыл
Сүрэхтэргэ
Сайан киирдин!
Дьэ, эмиэ
Дьиһэ санаа
Үүйэ-хаайа тутта,
Үүдэһиним үрэлиннэ.
Төһө саха ылынар
Төрөөбүт тыл күнүн?
Ис-сүрэхтэн
Иэйэн ылынар
Ийэ тылга тардыһар
Аччаабыт курдук ээ...
Оҕо-аймах бары
Олус кыра саастан
Ким да такайыыта,
Ким да күһэйитэ,
Ким да дьарыйыыта
Ким да уһуйуута суох
Омук тылынан сангарар,
Омунуран оонньуур
Буолбуттара сөхтөрдө!
Билбиттэрэ-көрбүттэрэ
Букатын быданнаабыт!
Ол диктитэ
Омук култуурата
Биир тыһынынан
Күннэри-түүннэри
Көнү көтөн,
Күрүөһүлээн киирэн,
Моһуок мултиктар
Көрдөөх видиктэр,
Олуурудаах оонньуулар
Остуоруйа олоҕо
Боевик киирсиитэ
Көрүөх бэтэрээ
Кыл түгэнэ
Кыра-хара омук
Кыра оҕотун
Кыабын ылбыт.
Төрөөбүт тылы
Төрүт түгүнэрэр
Тэтимнэ киирбит.
Ийэ тылы
Имири эһэр
Аҕыйах сыл хаалбыт.
Оо! Оттон
Ийэ, аҕа
Күннээҕи түбүктэн
Аһыыр, таннар
Тыын соруктан
Төрүт быыс булбат.
Оҕо олох сүүрбэт
Олорор оонньуута
Ордук эбит! - диэн
Төлөпүөн, планшет
Онтон да атын
Сыаналаах тэрили
Хас оҕотун ахсын
Толору хааччыйда.
Оҕо баара-суоҕа
Төрүт биллибэт буолла.
Кими да мэхэйдээбэт,
Ыһытаабат, хаһытаабат.
Сүүрбэт-көппөт,
Таһырдыа оонньообот!
Олорбут сиригэр олорор
Хоско сүтэр,
Муннукка бүтэр,
Дьыбаанга дьуоҕарар.
Үөрэниэн баҕарбат
Үлэҕэ тардыспат,
Доҕорго дьулуспат,
Атаска наадыбат
Оо дьэ, доҕоттоор!
Оҕо оросопот
Олох атын өттүнэн
Оройго оҕуста!
Өбүгэ үөрэҕин
Үөтэрбэт түмүгэ
Иэдээннэ тириэртэ.
Таһыттан тас дьалхаан
Тылбытын түгүнэрдэ!
Омуннаан эттэххэ,
Отучча көлүөнэ
Сүгүктээх буоллубут.

Төрөөбүт тылбытын
Сөргүтэр сорукка
Сахабыт тылын
Сааһылы сатыһылар.
Хас биир буукуба
Сыһыата-табата
Ыйааһын хараҕар
Тута ууруллан,
Быраабыла суруллар.
Нуучча тылыттан
Киирбит сана тылы
Сахатыта сагаан,
Сыымайдыыр түбүккэ
Мөккүөр мөңгүнэ
Мөңгүрэн олорор.
Оҕо аймакха
Ороһор үлэҕэ
Оттой соло суох!
Саха тылын
Олус билээчилэр
Олох оһуобайдар!
Кими да сангардыбат
Кириитик бэртэрэ.
Тыллааҕы тыһынарбат
Тыбыыран олорор
Талба талааннар!
Хас тылгыһын тутуһан,
Харданы күүтэллэр,
Ханна да ыһпакка,
Хабахха хаайаллар...
Кэбис, чэ, тохтобуун,
Уоскуйун, доҕоттоор!
Олус нөңүө түһүмэн!
Санганы айыман,
Баарбытын баһылаан!
Ол да ахсаана –
Хас да тыһыынча!
Кыракай киһиэхэ
Кээмэйэ улахан!
Аһары барыман,
Арбана сагааман,
Улахан уобаары,
Күөнэхтиин көтүөхпүт.
Оҕоҕор ороос,
Ол ордук буолуоҕа...
Сиэнгэр сэйэргэ,
Саха тылын
Сүөгэйин-сүмэтин
Сатыыргынан сирээдит!
Сага үйэ дьоно
Сахалыы сангардыннар.
Төрөөбүт тыл
Төлөн күүһүн
Төлө тутума,
Тустаахха туһалаа,
Кэскилгэр кэпсээ,
Кэнчээригин өйдөт,
Омуккун өрүһүй!
Тура-олоро такай.

Төрөөбүт тыл
Тирэҕин буллар,
Тэтимин тут,
Үөрэт, ийэ тылга
Үйэлэри унуордатар
Өрүһүлтэ буол!
Өбүгэ үөрэҕин
Өлбөөрдөр сатамат.
Кэнчээри ыччарыт
Кэрэҕэ тылбытын
Кэрэхсии туруохтун,
Үйэттэн үйэҕэ
Сангарар санабыт
Сарбыллар буолбатын!
Сахалыы тыллаах
Сайдан иһиэхтин,
Төрөөбүт тыл
Тэнийэ туруохтун!
Мария Герасимова-Сэнгээрэ.

УРАН ТЫЛ УХХАНЫГАР

Үктэммэтэх үрдэллэрбин
Үүннэри,
Тэһиннэммэтэх тиһиктэрбин
Түһүктээри,
Алыптаах иэйии
Көмүс утахтарын
Хоруонкалыы тиһээри,

Сыа уллунахтарым
Сирэм күөххэ дугуйан,
Ингнэри үктэнэллэр,
Дьылҕам ыйбыт ыйааһынан
Ууллар хаар сылларын
Сингнэри тирэнэллэр...
Күнүм-ыйым тирээн кэллэ,
Көңүл ымыым ыган барда –
Арҕастанар аартыгы
Арыһа тардан,
Уйан кылы көрдүү,
Илбис тылы ирдии,
Сир изнин силэйэн,
Айар аалым мингэтинэн
Ыралана көтүтүбүн...
Тоҕус тутум суһуоҕум
Толбоннура субулар,
Кылырҕас ытарҕам
Доһуһуоллана эйэнгэлиир,
Эңсэр дорҕоон дуораанынан
Сипсиэр тыалы ситээри,
Сытыы берүө охтоннум,
Ис кутум бугуһуйан,
Иитэн кэлбит хомуһунун
Тутан ылан уохтанным –
Ийэ тыл сүмэтин
Ингэринэ,
Төрүт тыл тыһыныгар
Сүрэхтэнэ,
Уран тыл ухханыгар
Уһуйула,
Уостубат умсулҕанна
Сахалыы айаары –
Аттанным!
Римма Корякина-ХОТУУНА.

ХАРЫСТЫАҒЫН

Мин
Күөн туттабын
Саргылаах
Саха буоларбынан!..
Ол эрэн долгуйабын
Ийэ тылым
Дьылҕатыттан...
Үүммүт үйэ
Курдат үрэр
Тыйыс тыһынаах тылыттан!
Харыстыаҕын,
Ол иһин
"Саха тылын –
Саха тыһынын!",
Сүрэх
Уотун уматар
Төрүт тылбыт кэскилин!

Светлана (Габышева)
Егорова-Тулуйхаана.

САХАМ ТЫЛА

Сангарар санабыт дорҕооно
Дохсун да доһуһуолаах эбит,
Тыһынаах тылбыт салгына
Саллар да саталаах эбит,
Эңсэр эгэлгэ этиибит
Эриэккэс да эйгэлээх эбит.
Дуорааннар,
Тэтимнэнэр,
Иччилэнэр,
Күүстэнэр.
Дьэ,
Сүрдээх!

Байбаралаах Балбаара.

САХА ТЫЛА – БҮТТҮҮН БААЙБЫТ

Самнархай балаһан барахсан,
Сахалыы сангалаах уята,
Саханы сахалыы сангарар,
Саргытын түстээбит төлкөтө.

Сахалыы сангарар буоллаахха,
Сахалыы үс кутун тиллиэҕэ,
Самныбат саргыга тиздиэҕэ,
Сандаарар саһарҕа сирдиэҕэ.

Саха тыла – бүтүүн баайбыт,
Сайдар үүнэр дьылҕабыт.
Сүргэни көтөҕөр олонхо,
Сүрэххэ ырыата-тойуга.

Сахалыы сайгыччы сангарыах,
Сайдыахха сахалыы санаалаах.
Сирдээҕи олоххо аналбыт,
Сир-дойду, айылҕа оҕотобут.

Саха тыла, үйэлэри унуордаан,
Ситэн-тупсан сириэдий.
Сүүһүнэн сыллары ситимнээн,
Сүппэккэ-оспокко нөңүөлээн.
Василий Пермяков –Татыана
уола Баһылай.

ИЙЭ ТЫЛЫМ

Төрүөхпүттэн ингэрбит,
Төлкөлөрбүн салайбыт,
Сир үрдүгэр симэвим,
Сиздэрэйкээн бэлэҕим –
Саха тыла – Ийэ тылым.
Өбүгэлиин ситимим,
Өлбөт-сүппэт сэйэним,
Олонголоох алгыһым,
Оһуохайдаах ыһыаҕым,
Олоҕум – Ийэ тылым,
Нарын-намчы тойугум,
Наһыл-наскыл хоһуйуум,
Сахалыы мындыр өйүм,
Сангалыы билиим-көрүүм –
Саргылаах Ийэ тылым.
Харгыстартан ингибэт,
Харангаҕа тэһийбэт,
Ыраас сырдык мин санаам,
Ырыа буолар мин сангам,
Ыраларым – Ийэ тылым.
Бөҕө-таҕа үс кутум,
Бүдүрүйбэт туругум,
Кэлэр кэмнэ кэскилим,
Халбаннаабат эрэлим,
Харысхалым – Ийэ тылым.

Светлана Андреева –
Маайа Сиэнэ.

САХА ТЫЛА – ТӨРҮТ ТЫЛЫМ

Төрдүм-ууһум төрөөн-үөскээн
Төлкөлөммүт сириттэн –
Төрүт дорҕоон төлө көтөр,
Төрүт тылым түстэнэр.
Эбэм-эһэм эйэргэһэр
Эйэҕэс-элэккэй тыллара –
Эппэр-хааммар инпит эбит,
Этэр тылым буолбута.
Ийэбэр истин тапталам,
Илгэлээх ийэ тылым –
Ийэ сырдыыр имэнгээҕэ,
Истин тылым буолбута.
Ойор-тэбэр оҕо сааһым
Ойуоккалыыр сыһытыттан –
Оной-сонгой одуулаһар
Оҕо сааһым оһуор тыла.
Сахалыы сайаҕас саха тыла
Сандаарыйа сайа көтөр.
Сарсынҕыбын түстэһэ,
Сага ыллык суолу тэлэр.
Наталья Сергеева-Аана Кыһыһа.

САЙАҒАС САХАМ ТЫЛА

Сайаҕас сахам тыла –
Сайыы уутунуу ыраас,
Самаан сайынныы кэрэ,
Хомус тойугунуу уран.
Сахам тыла уйгу-быйан,
Кутулар өбүгэ сүрэ,
Эһэм кутаатын суоһар,
Оллоон уурбут тойугар.
Сахам тыла – ис турукпар,
Куппар-сүрбэр – тирэхтэр.
Саха буолан сандаарыам,
Күннүү кынат үүннэриэм.
Сахам тыла – Уран уйгу!
Саргы сыдыаай, күннүү күндээр,

Салгын буолан күүс эбээр,
Аартыккын арыһан айаар!
Пелагея Игнатьева-Намыһа.

ТӨРӨӨБҮТ ТЫЛЫ УМНУМУОХ!

Сайдыылаах сахалар,
Омуккутун умнуман,
Сайынныбыт диэнгит
Тылгытын сүтэримэн.
Сайдыыбыт содула –
Барыбыт издээммит,
Тылбытын сүтэрэн
Омук улуутуйбат,
Ураанхай удьуора
Сайар тыла уһаабат.
Инники кэскилбит
Кэрэгэй дьылҕаланыа,
Сайдыбыт Сахабыт
Сангата уларыһа.
Олох долгуна
Онно олорсуо,
Ордон хаалбыт
Тылын умнуо.
Тэлгэһэ иһиттэн
Оҕону ыччаты,
Төрөөбүт тылыгар
Төлкөтүн ыйыаҕын.
Кэм кэрдии
Аһара сыыдам,
Кэннигин хайыһыан –
Кэнчээрин куотуо.
Ураанхай аатыран
Улуутуйар тылбыт,
Умнуулан устуо,
Сүмэтэ, сүөгэйэ
Сүүрүккэ сүтүө.
Буруйдааһы булаары,
Бурайсан туруохпут,
Кэмигэр хойугаан,
Хомойон өлүөхпүт.
Өбүгэттэн өлүүбүтүн
Убайдарбыт үтүөлэрин,
Сайыннаран сайдыаҕын,
Үрдүккэ, үөһэ уунуоһун!
Константин Петров.

ИЙЭ ТЫЛЫМ – ИИПИТ ТЫЛЫМ

Умнууллубат, ураһыйбат,
Уостубат,
Уйан куппар умсугуйа,
Уйаламмыт
Уран иэйии сайа тыһынан,
Уһун үйэлэр тухары
Удьуор утума ситэрэн симээбит,
Устар ууну сомоһолуур
Аман - өс тылым
Хааһахтан хостонор,
Хотоһостуу субулар.
Хомоһой хоһоонноох
Хоһуун-уус тылым
Ийэ сир иэнигэр
Илгэлээх силиһин
Иитиэхтээн ингэрбит,
Аар Айылҕам алгыстаах
Айбыт Аар Айыһыларым
Абыраллаах ааттара,
Саха буолар аналбыт
Орто туруу бараан дойдубар,
Түөрэх-төлкө төрүттээн,
Төрөтөн-үөскэтэн олохтообут,
Төрөөбүт төрүт тылгыһын
Экчи, төрүт умнума!
Саха буолар аналгын
Сылаас күөһүгэр күлүмнэт,
Сахам киһитэ барахсан,
Сахалыы Сайдам санаалан,
Сахалыы Ийэ тылгыһын
Өлбөт өйгүн Эн булуон!

Евдокия Дьячковская – Ийэ.

Салгыһыта бэчээттэниэ.

Үлэни өрө туппут көлүөнэ

Дьыллар уонна дьоннор. Оччолорго колхуостары бөдөнгүтүү сылларыгар көмүс көлөһүннэрин тохпут Мугудай үлэһит дьонун сырдатабыт

**Биллэрин курдук, 1947 с. са-
балаан, дойду үрдүнэн кыра
колхуостары бөдөнгүтүү,
кииннээһин үлэтэ барбыта. Бу
үлэ Чурапчы оройуонун Му-
гудай нэһилиэгэр эмиэ ыы-
тыллыбыта, 1951 с. «Сайдыы»
уонна «М.Горькай» холбоһон,
М.Горькай диэн ааты ылым-
мыттара.**

Хангастан унга ололорлор: **Е.В. Захарова, И.И. Коркин I, А.Н. Данилова, В.К. Сивцева** Тураллар: **И.Д. Пермяков, И.Г. Попов, Д.Н. Захаров, Д.Д. Гуляев, И.Г. Нестеров.** ААПТАР ТУС АРХЫЫБЫТТАН ЫЛЫЛЫНА.

Оҕо сааспыт өйдөбүлүгэр олобуран, бири бэлиэтибит – оччотооҕу дьон, биһиги төрөптүттэрибит көлүөнэлэрэ, аһара үлэһит этилэр, үлэни өрө туппут көлүөнэ этэ. Ылларыныын ил-лээхтик-эйэлээхтик ололор-лоро, истин-эйэҕэс сыһаан-наахтара, бэйэ-бэйэлэригэр көмөлөһөллөрө уонна харыста-быллаахтык сыһааннаһалара, ханнык баҕарар дьыалаҕа көх-төөх этилэрэ.

Ити үтүөкэннээх көлүөнэ дьон оҕо-уруу төрөтөн, ханнык да кураан сылларга сүөһү-нү-сылгыны энчирэппэккэ, колхуоһу-сопхуоһу сайынна-ран, сиэри-майгыны кэспэк-кэ, дьонуннаах олоҕу олорон ааспыттара. Кинилэр көлүөнэ-лэрэ сырдатыллыахтаах, ки-нилэр тустарынан суруллуох-таах. Эдэр көлүөнэ ыччаттар билиэхтээхтэр – уйгуну уан-сыбыт, олохпут туруктаах уонна сайдыылаах буоларын туһугар күүстэрин харыстаабакка үлэ-лээбит дьонуннаах дьон туста-рынан.

Мантан аллараа үлэһит дьон туһунан кылгастык суруйабыт.

**ЕЛЕНА ВАСИЛЬБЕНА ЗАХА-
РОВА** 1929 с. Төлөй нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Өлөөнө – үлэ уонна тыыл бэтэрээнэ, хоту көһөрүл-лүү кыттыылааҕа. Көһөрүллүү алдырхайа кини дьыэ кэргэ-нин эмиэ хаппыта. Ол курдук, тапталлаах ийэтин уонна кыра балтын көмүс унуохтара Кэ-бээйи оройуонун Куокуйугар хаалбыттара. Коммунистичес-кай партия чилиэнэ, оройуон партийнай пленумун чилиэнэ, колхуостаахтар өрөспүүбүлүкэ-тээҕи кэмпириэнсийэлэрин дэ-лэгээтэ (1969), олохтоох сэбиэт хас да төгүллээх дьокутаата этэ. Таһаарылаах үлэтин туоһу-луур элбэх наһараадалардаах. Сааһын тухары ыанныксыты-нан үлэлээбитэ. Үгүс сыллар-га пиэриэмэ ыстаарсайа буолан элбэх саҥа оскуоланы бүтэрэн кэлбит оҕолору хотон үлэти-гэр, сүөһү көрүүтүгэр үгүһү үө-рэппитэ.

ИГНАТИЙ ИГНАТЬЕВИЧ

КОРКИН I 1924 с. төрөөбүтэ, Сылантан төрүттээх. Кынаачай Чурапчыга сельхозтиэхинь-икэҕэ өрөмүөнүгэ үлэлээбитэ. Салгыы куоракка кириэн комбайнерга үөрэммитэ уонна бурдук быһытыгар үрдүк көр-дөрүүнү ситиспит. Лыбынтах-ха колхуос улахан пиэрмэтин механизациялаах хотонун ту-тууга уонна оборудованиетын таҥыыга үлэлээбитэ. Салгыы тырахтарыыстары бэлэмнээбитэ. Маралаайга 1960 сылларга уот ыстаансыатын сэбидис-сэйэ, онтон биэнсийэҕэ тах-сыар диэри Мугудайга силиэ-сэринэн, токарынан үлэлээбитэ. Олохтоох Сэбиэт дьокутааты-нан хаста да талыллыбыта. Дьонго-сэргэҕэ эйэбэс, үтүө сыһааннаах этэ. Элбэх киһи киниттэн кэлэн сүбөлэтэрэ-амалатара. Үлэ уонна тыыл бэтэрээнэ, Элбэх Махтал су-руктардаах, Бочуотунай гра-моталардаах, анал бэлиэлэрдээх, хас да мэтээллээх.

**АНАСТАСИЯ НИКОЛАЕВНА
ДАНИЛОВА** 1916 с. 2-с Мэлдэҕ-си нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Сүөһү үлэтигэр барыта 27 сыл үлэ-лээбитэ. Оччотооҕу ыаннык-сыт ынаһын күнүгэ 4-тэ ыан, торбосторун барытын бэйэтэ көрөн, ыан быһыгар от охсон, бурдук быһан, сыратын-сылба-тын биэрэн туран үлэлиирэ. Ол быһыгар, 9 сыл арыһытыннан үлэлээн, үүт-ас буорту буолба-тын туһугар нуустатын ууран, сүөгэйтэн арыһаабыт ары-тын уулларан, дьэнкирдээн баран, оҕуһунан икки көстөн тахса ыраах сиргэ тийээн кил-лэрэн туттарара. Үлэ уонна тыыл бэтэрээнэ, хоту көһөрүл-лүү кыттыылааҕа. Таһаары-лаах үлэтин туоһулуур Бочуо-тунай грамоталардаах, хас да мэтээллээх. Настаа 91 сааһыгар диэри, үлэ бөҕөнү үлэлээн, хос сиэннэригэр тийэ көрсөн, дьо-һуннаах олоҕу олорон ааспыта.

**ВАРВАРА КУЗЬМИНИЧНА
СИВЦЕВА** 1921 с. Мугудай нэ-һилиэгэр төрөөбүтэ. Үлэ уонна тыыл бэтэрээнэ, хоту көһөрүл-

лүү кыттыылааҕа. Балбаара ханнык да үлэҕэ инники кирбиигэ сылды-ара. Пятилетка удаарынныыга, “Социалистичес-кай куоталаһы кыайылааҕа” анал бэлиэлэри-нэн, нэһилиэк, оройуон, өрөс-пүүбүлүкэ са-лалтатын элбэх Бочуотунай гра-моталарынан, дипломнарынан, үбүлүүдээх мэтээллэринэн наһа-раадаламмыта. Хас да төгүл нэһилиэк, оройуон Сэбиэттэ-рин дьокутааты-нан быыбар-даммыта. «Карл Маркс» сопхуоска ыанныксытыыр кэмигэр «животноводство маас-тара» аат ингериллибитэ (1978). Төлөйгө ыанныксытыыр кэ-мигэр хас биирдии ынахтан үүтү ыаһынга 2000-х кирби-ни бастакынан ылбыта. Нэ-һилиэк олохтоохторо кинини “көнө-судургу майгылаах, бар дьонго эйэбэс сыһааннаах” диэн ытыктыылара.

**ИННОКЕНТИЙ ДМИТРИЕ-
ВИЧ ПЕРМЯКОВ** Мугудай нэ-һилиэгэр 1926 с. төрөөбүтэ. Лөгөнтөй 14 сааһыттан ат ко-силкатынан от оҕустарар этэ. Арыый улаатан иһэн, пиэри-мэлэргэ оҕуһунан от тийээч-чи. Колхуостары бөдөнгүтүү саҕана, Төлөйгө көспүт. Хоптоҕо Дирингэр 1961 с. кууруска үө-рэнэн, тырахтарыыс идэтин баһы-лаабыта. Онтон ыла, биэнсийэ-ҕэ тахсыар диэри, механизатор: тыраахтарынан сайын окко, саас бурдук ыһытыгар үлэли-рэ. Комбайнга үөрэнэн, күһүн бурдук хомууругар сылдыра, кыһын от тийүүр. Элбэх эдэр ыччаты комбайны, тыраахтары ыытарга, үлэлииргэ үөрөппитэ, тиэхиньикэҕэ сыһарбыта. Үлэ уонна тыыл бэтэрээнэ, партия чилиэнэ (1966), «1941-1945 сс. Аҕа дойду Улуу сэриитин кэми-гэр килбиэннээх үлэтин иһин» (1945) уонна үбүлүүдээх мэтээллэрдээх, «Бочуот знага» уордьан кавалера (1971). Төлөй, Мугудай нэһиликтэрин Бо-чуоттаах олохтооҕо.

**ИВАН ГРИГОРЬЕВИЧ
ПОПОВ – АЧЧЫГЫЙ УЙБААН** Мугудай нэһилиэгэр 1928 с. тө-рөөбүтэ. Үлэ уонна тыыл бэтэ-рээнэ, хоту көһөрүллүү кытты-лааҕа. Коммунистическай үлэ удаарынныыга, хас да мэтээл-лээх. Уйбаан – сааһын тухары хонуу-пиэриэмэ туруу үлэһи-тэ. Чыччан пиэриэмэтигэр 4 атынан от тийээччи, сайын от көлө-илии звенотыгар кыдама-һыт. Болуотунньук быһыыты-нан Мугудай нэһилиэгин бары улахан тутууларыгар үлэлэспитэ. Гаалаах от охсооччу. Бөдөн-сүйбүт Калинин аатынан кол-хуоска от үлэтин күүрэннээх

күһүннэригэр Уйбаан уонна Охо-нооһой Сивцев илиинэн күһнэ балтараалыы гааҕа тийэ (1-1,5 га) сире охсубуттара өрөспүүбү-лүкэҕэ бастын уопут быһыы-тынан тарҕаммыта. Биэнси-йэҕэ тахсан баран «Заря» оҕо үлэ-сынһалаан лааҕырыгар настаабынныктаабыта, 25 оҕо окко туттар тэриллэрин бэлэм-ниирэ.

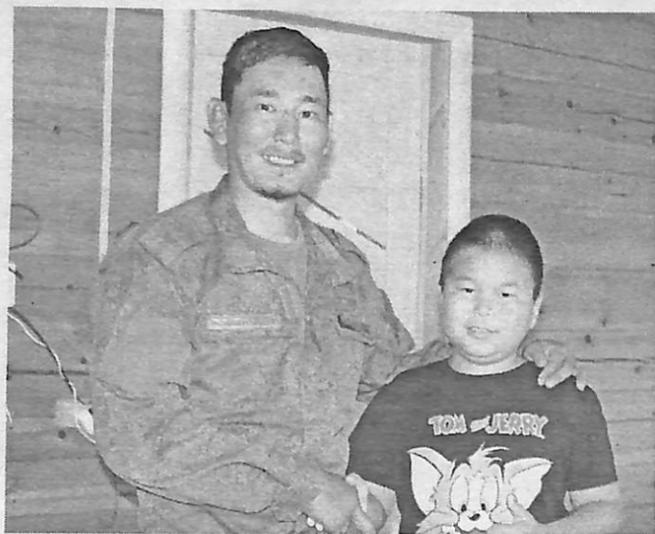
**ДМИТРИЙ НИКОЛАЕВИЧ
ЗАХАРОВ** (Бэттээх) 1928 с. Төлөй нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Сэри иннинэ аҕатын батыһа сылдьан колхуоска араас үлэ-лэргэ үлэлээбит. Уон алта саа-һыттан сайын – кыдамаһыт. Бэйэтэ кэпсириинэн, күһнэ 30 сыарҕа окко тийэ кыдама-лыыр эбиттэр. Кыһынын от тий-йээччи, сааһын мас кэрдээччи. Маралаайга балыһа, оскуо-ла, хотон тутууларыгар үлэлэс-пит. Үөлээннээҕэ Уйбаан По-повтуун күһнэ 40 маһы 8-10 сиринэн хатырыктыгырбытын дьон сөҕөн «хоннохтоох үлэһит-тэр» дииллэрэ - диэн кэпсиирэ. Кэлин “Карл Маркс”, “Мугудай” сопхуостарга араас үлэлэргэ сылдыбыта! Миитэрэй – үлэ уонна тыыл бэтэрээнэ, комму-нистическай үлэ удаарынныы-га, «1941-1945 сс. Аҕа дойду Улуу сэриитин кэмигэр килбиэннээх үлэтин иһин» мэтээллээх (1947), үбүлүүдээх мэтээллэрдээх.

**ИВАН ГЕРАСИМОВИЧ НЕС-
ТЕРОВ** 1927 с. Төлөй нэһилиэ-гэр төрөөбүтэ. Үлэ уонна тыыл бэтэрээнэ, хоту көһөрүллүү кы-ттыылааҕа. Дьонун кытта 1942 с. Кэбээйи улууһугар тийбит, онно балыктааһынга улахан дьону кытта тэнгэ сылдыбыт. Ол сырыттаһарына, аҕата бэ-биэскэ тутан фронтта барбыт. Онтон эһэлэрэ Баһылай Төлөй-гө илдэ кэлэн, киниэхэ ии-тиллэллэр. Төрөөбүт нэһилиэ-гэр тыа сирин хара үлэтигэр барытыгар таһаарылаахтык үлэлээбит. Махтал суруктар-даах, Бочуотунай грамоталар-даах, хас да мэтээллээх. Мос-к-ваҕа ВДНХ кыттыылааҕа (1966). Уйбаан булугас өйдөөх, мындыр толкуйдаах дьонго ытыктанар киһи этэ. Төлөй сайдарыгар тус кылаатын киллэрсит дьон-нортон биридэстэрэ буолар. Төлөй нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо.

Алта уон сыл анараа өттүгэр Москва куоракка Бүтүн Сойуус-тааҕы норуот хаһаайыстыбатын ситиһиилэрин быыстапкаты-гар кыттыбыт “Калинин” кол-хуос хонуу үлэһиттэрэ, бары ыал буолан, оҕолонон-уруула-нан, таһаарылаахтык уонна ситиһиилээхтик үлэлээн, бар дьону кытта сизэрдээхтик ал-тыһан, олохтоох нэһиликтэрин дьонун-сэргэтин ытыктабылын ылан, дьонуннаах олоҕу олорон ааспыттара. Кинилэр ааттарын ыччаттара ааттаталлар, утум салҕанар!

Г.И. Попов, А.А. Захаров
Дьокускай к.

Суруллубукка эргиллэн. Санааны бөбөргөтөр саллааттарга анаммыт суруктар...

☞ Иннокентий Ноговицын уонна Костя Собакин.
#ААПТАР ХААР-
ТЫСКАҒА
ТУҢҒРИИТЭ

Бу соторутаагыта “Алеша” экипаж дьоруойдарыгар анаан, Саха сириттэн сурук суруйбут оҕону көрдүүлэрин туһунан сонун социальнай ситим нөнгү өрөспүүбүлүкэбитин тилийэ көппүтэ.

Въживи как герой.
Удачи к войне
Не дай убит себя.

Собакин Костя.

Костя курдук оҕолор суруктара саха саллааттарын санааларын бөбөргөтөр

(Иккис чааһа)

“Хайа, Костяны буллуҕут дуо?” – диэн, бастакы ыстатыйа тахсаатын кытары, эрдээксийэбит төлөпүнэ тырылаан олоҕубута. Онуоха хоруйбут: “Костяны буллубут!” Ол кэмгэ уолбут Таатта улуунун киинигэр Ытык Күөлгэ, Анемподист Софронов-Алампа аатынан орто оскуолаҕа 4-с кылааска үөрэнэ сылдьара.

Сүрүн дьоруойбутун көрдүүргэ, Чурапчы улуунун үөрэх салаата, улуус алын сүһүөх кылаастарын методическай холбоһука уонна Чурапчы улуунун бойобуой дьайыы бэтэрээннэрин Сэбиэтэ бары кытыспытара. Иннэ гынан уопсай сүбэнэн, көмөлөһүннэрбит киһи сиэринэн, ол күн Тааттаҕа баран кэлбитим.

Костя ийэтэ Евдокия Алексеева үөрэ-көтө көрсүбүтэ. Дьоруойбут – элбэх оҕолоох ыал ортоку уоллара эбит. Оттон кылааһын салайааччыта Марина Васильевна Алексеева диэн. “Костя бэйэтэ уһуяанна сылдьар эрдэбиттэн дуобатынан дьарыктанар, оттон иккис кылаас-тан сабалаан, тустуунан утумнаахтык дьарыктанар. Үөрэбэр үчүгэй”, – диэн ийэтэ Евдокия Константиновна оччотоовуга сэлэргэбитэ.

Костя саллаакка суругун, төрөппүттэрэ командировкаҕа сырыттахарына, эбэтигэр олорон, ыппыт этэ. Маннай, сурук Украинаҕа тийибитин туһунан сураҕы итэҕэйбэтэх.

Наһаа соһуйбутум. Бэйэм өйбүтүн суруйан ыппыт суругум этэ. Оскуолаҕа сырыттаһына, учууталым: “Костя, бу эн суругун дуо?” – диэн ыйыппыта. Ону мин билиннэҕим дии. Иннокентий хайаан даҕаны үчүгэйдик сулууспалаан дойдутугар кэллин. Хайаан даҕаны кыайыыны аҕаллын, – диэн, ити

Өр-өтөр буолбакка, сурук ааптара көстүбүтэ – оччолорго Марха 2-с нүөмэрдээх оскуолатыгар үөрэнэ сылдьыбыт билигин Саратов куорат оскуолатын 7-с кылааһын үөрэнээччитэ Владик Нездвечкэй диэн уол эбит.

Итиниэхэ майгынныыр түгэн биһиги улууспутугар 3 сыллаагыта буолан турардаах. Ону өссө төгүл санаан ааһыабын эрэ, күндү ааҕааччыларбыт.

Чурапчыттан анал байыаннай дьайыы байыаһа үөрэнээччиттэн сурук тутта

(Бастакы чааһа)
2023 сыллаахха, биир сарсыарда, биһиги ыкса доҕорбут, Сылан нэһилиэтин ыччата, спецназ 14-с биригээдэтин байыаһа Иннокентий Ноговицын сибээскэ тахса сылдьыбыттааҕа. Аҕыйах тылынан суруйсан син кэпсэппиппит.

Онно Киэсэ: “Манна миэхэ сурук кэлбитэ. Бэрт бэһилэй ыччат быһыылаах. Аадырыһа суруллубатах. Кыаллар буоллабына, саллаат суругу тутта диэр. Ис хоһооно өйдөнөр. Биһиги хайаан да кыайыахпыт, Костя. Дойдубутугар эргиллиэхпит. Костя, эн үөрэххэр кыһалын, күүстээх-уохтаах буол, дьонгор-сэргэбэр туһа киһитэ буола улаат, мэлдьи күлэ-үөрэ сырыт. Дьоллоох оҕо сааһы баҕарабын”, – диэн ыппыта.
Костя суругун ис хоһоонун, хайдах баарынан өссө төгүл суруйабыт:
Дорогой солдат,
Вернись домой
Будь здоровым,
Приди попойдой
Будь счастливым
Если тебя ждет сын удачи
Не умри, если хочешь умереть,
умри счастливо.

Сынныаланна

Аан дойду биир улахан өрүһэ									Атах таһаһын сотото
Хотугу өрүс	“... Лена-бын ама хайаан умнуомуй”			Дьо-куускай биир кырдыа-бас оройуона	Сахалыы атах оон-ньуутун олуктара	Улуоро ...			
Ыкса-мара суох	Остуол оонньуута								
Уоруйах						... тураах			
				Ньурба нэһилиэгэ					
Сөллү-бэт гына кэлгий	... охсор киһи суох							Ситим тыл	
	... балык курдук (таба туттар-бат)		Алгыс тыла	Кэрэ аҕаар аата					
		Уодь-ган атыннык		Үөһээ Дьаангы ийэ хайата	Күүскэ	Итин-нээбэр элбэх			
	... харах-таах	Долгуннара муусука буолбут өрүс		Булт тэрилэ					
	Аһыта суох	Үрүг ... ыһыах							... үөһэ түһэри
						...ган (тэйиччи аймах)			
	Бөбө доруо-буйа-лаах, тулуур-даах	...ра кус		Таас					
	... да саһыл сабалан							Ходуһа иэнэ	
				Лыг-лыһа					

«Сканворд: тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 14» ылылынна. Хаһыат 4 нүөмэригэр тахсыбыт сканворд эппиэттэрэ. **Туруору:** ботуонка, балыынка, куул, аатыгар, ыстаабын, Ханой, ыс, онуон, сото, албас, уруу, тыы, доруоп, сойо, баарыгар, уй, дал. **Сытыары:** баһырхай, былаах, такым, сыр, өнг, ыбыс, ыы, кугас, айан, суор, хоодуот, туура, уу, ноо, оллоон, уп, ойуурдаах, уйа, монгуол.

кэмгэ 4-с кылаас үөрэнээччитэ Костя Собакин бэйэтин санаатын итинник үллэстибит. Биһиги эрдээксийэ уонна Чурапчы улуунун үөрэх управлениета Костяҕа улуус бойобуой дьайыы бэтэрээннэрин Сэбиэтин аатыттан сахалыы тылларын үөрэттин диэн, кылгас быһаарыылаах тылдьыты, сэмэй оонньууру бэлэ-тэбиппит. Уонна, саамай кылаабынайа, Иннокентий Ноговицын бэйэтэ илии баттаһыннаах хаартыскатын хаалларбыппыт.

Саллаат сурук суруйбут кырачаан доборун көрүстэ

(Үһүс чааһа)

2023 сыл, атырдыах ыйын 10 күнүгэр Таатта улуунун киинигэр – Ытык Күөлгэ, Анемподист Софронов-Алампа аатынан орто оскуолаҕа 5-с кылааска үөрэнэ

кириэхтээх Костя Собакин олоҕор биир умнуллубат түгэн буолан ааспыта.

Ити күн киниэхэ, Чурапчы улуунуттан Кеҕа диэн позывнойдаах, Украинаҕа буола турар анал байыаннай эпэрээссийэттэн кылгас уопускаҕа кэлэ сылдьар саллаат ыалдьыттаабыттааҕа.

“Анараа сулууспалыы сырыттаһытына, биир үтүө күн Сахабыт сириттэн гуманитарнай көмө кэлбитэ. Ону кытары сүүһүнэн оҕо суруктара баар этэ, барыбытыгар түгэппиттэрэ. Иллэн бириэмэ көһүннэ эрэ, аралдьыйа таарыйа, суруктарбытын ааҕабыт, онно Костя суругун бэлиэтээн хаалбыппын – диэн билигин Кеҕа күлэ-үөрэ кэпсиир.

Кеҕа, кырачаан доборун кытары атах тэпсэн олорон сэлэргэһэллэрин туораттан истибитим: “Улааттаһына, бизнесмен буолуохпун баҕарабын. Дьингэр, эрдэ хирург буолаары гыммытым. Онтон кэлин санаам уларыйбыта.

Бу саас дьоммун кытары Турцияҕа күүлэйдээн кэлбитим. Онтон бу соторутаагыта, аймахтарбытыгар тахсан оттоостум”, – диэн Костя, ол саас көрсүбүпүтүгүнээбэр бэрт чобуо сангаламмыт-ингэлэммит, унуовунан даҕаны лаппа улаппыт. “Костя, эн кытаатан, үөрэхтээх киһи буол уонна тыа сиригн хара үлэтигэн ингэн-толлон турбат буол”, – диэн Кеҕа эдэр киһиэхэ бэрт кылгастык, өйдөнөр гына сүбэлээбитэ.

Түмүктээн эттэххэ, Костя-быт билигин төрөөбүт улуунун оскуолатын 7-с кылааһын үөрэнээччитэ, утумнаахтык мас тардыһытынан дьарыктанар эбит. Ааспыт сыла өрөспүүбүлүкэҕэ боруонса мэтээли ылары ситиспит, төрөппүттэригэр күүс-көмө буолар сүүнэ киһи буола улаатан эрриттэн биһиги эрдээксийэ-бит итиэннэ байыас Иннокентий Ноговицын олус диэн үөрэбит.

Прокуратура извещает

Руководители трех организаций привлечены к ответственности

Прокуратура Чурапчинского района провела проверку соблюдения законодательства о противодействии коррупции.

Установлено, что в районное управление образования, районную больницу, филиал ГУП «ЖКХ РС(Я)» приняты на работу бывшие муниципальные служащие, однако руководители названных организаций не сообщили бывшим работодателям об их трудоустройстве.

В связи с этим по инициативе прокуратуры должностные лица привлечены к административной ответственности по ст. 19.29 КоАП РФ (незаконное привлечение к трудовой деятельности бывшего муниципального служащего) с назначением штрафов в размере 20 тыс. рублей каждому. Постановления не вступили в законную силу.

Прокуратура Чурапчинского района.

Махтанабыт

Ааспыт сыл, ахсынны 27 күнүгэр биһиги дьэ кэргэн көһүппэтэх өттүбүтүн улахан издээнгэ түбэстибит. Ити күн сарсыарда эрдэ Дьокуускай-Чурапчы хайысхатынан айаннаан испит такси, суоппар сыһатыттан, өрүскэ түспүтэ. Онно 11 саастаах сиэн кыыспыт Айталина сырдык тыына быһынна...

Тапталлаах оҕобутун, сиэммитин сүтэрбит ыарахан кэмнэригэр күүс-көмө буолбут Чурапчы улуунун дьаһалтатыгар, баһылык Степан Анатольевич Саргыдаевка, Төлөй нэһилиэтин дьаһалтатыгар, баһылык Игорь Владимирович Николаевка, үлэлиир тэрилтэбэр – Төлөй оскулатын кэлэктиибигэр, дириэктэр Андрей Васильевич Деллоховка, ХИФУ устудьуонугар Егор Михайлович Явловскайга, ону тэнэ туох баар көмөлөспүт үтүө санаалаах бары дьоммутугар мунура суох истинг махталбытын тиэрдэбит. Үтүнү онгорбуккут сүүс төгүл үтүнэн эргийдин!

Ийэтэ, эбэтэ, эһэтэ, чугас аймахтара.

Кэриэстэбил

Оҕо сааспыттан эн-мин дэһэн, бииргэ үөрэммит доҕорбутун Киимэни - **Ким Михайлович Тимофеевы** ыарахан ыары ытарчалы ылан, олус түргэнник бу Орто дойдуттан илдьэ барбыта 40 хонуга номнуо туола оҕуста...

Киимэлиин 1971 сыллаахха Алабар 8 кылаастаах оскуола боруогун атыллаан бииргэ үөрэнэ кирибиппит. Кини, кыра эрдэбиттэн кыанар, түргэн-тарбан уол успуордунан дьаныһан туран дьарыктаммытын барбыта. Физрукпут Петр Дмитриевич Ефимов Киимэни, хайыһардыт, убайдарын курдук уһун тыынаах, кыайыыга дьулуурдаах үөрэнээччитин көрөн, хара аанытан ойуччу тутан дьарыктаабыта.

Хайыһарга туруоһуттан кылааспыт саамай сыыдамнык сүүрэр "кынаттаах" хайыһардыт буолара биллэн барбыта. Саас күн уһаата да, физкультура уроугар бары хайыһардыр буоларбыт. Сүүрэр суолбут - бастаан Эбэ устун, онтон сыырын тахсабын, салгы Балыга Суоһунан эргийэн төттөрү Эбэ кэлэн кириэхтээхтин. (Иккитэ сыыр тахсылаах). Дьэ, бары хайыһарга туран сүүрүбүт — Киимэбит элээрэн хаалар. Кыргыттар Эбэ сыырыгар тийиэн ингэн турабыт. Киимэ иккистээн кэлэн ааһытыгар соһон таһаартыыр. Салгы айаннабыт. Аны Балыга Суох сыыра кэлэр — эмиэ турабыт. Биһиги да тахса сатыы-

Сырдык мөссүөнү өрүү сүрэхпитигэр

быт ээ, ону баара, хайыһарбыт халтарыһан төттөрү сырылыы турабыт. Киимэбит үһүс эргийитигэр ситэн кэлэн, эмиэ сангата суох соһон барар. Бэркиһиир аҕай быһылааҕа да, олох биирдэ да, туох да диэн хомуруйбатаҕа. Ити курдук, Киимэбит очоттон киһиэхэ ыксаллаах кэмгэ туох да ордук-хос сангата суох көмөлөһөн барар үтүө майгылаах этэ. Оскуола үөрэнэр кэмгэр түөһүгэр өрүү значок бөҕө аннынара. Бэйэ-бэйэбитин кытта значок атаһаһарбыт. Дьэ, элэригэр сырыттаха, хосторугар биир истиэнэ толору значок, мэтээл, грамота буолааччы.

Толоонго биир сайын лаабырга сылдыһыппыт, хамаанданан күрэхтэһиилэргэ сүрдээх көхтөөх, кыайыыга дьулуурдаах этэ. Улаатан баран Учууталбыт Дмитрий Аркадьевич Абрамов - Аркадьыйабыс салайар лаабырыгар окко сылдыһарбыт. Киимэ атынан от мустарара, биһиги бугул туруорарбыт. Кыайан бүтэримээри гыннахпытна, түүрдүнэн биэрэрэ, көмөлөһөрө. Эрэллээх доҕор, атас этэ. Оскуола үөрэнэр кэмтэн саҕалаан успуорт бары көрүнгөр талааннаах буолан оскуолатын, нэһилиэтин чийин волейболга, баскетболга, хайыһарга көмүскээбитинэн

барбыта. 8 кылаас кэнниттэн хайыһарынан анаан дьарыктана, Кытаанах орто оскуолатыгар үөрэммитэ. Оскуола кэнниттэн аармыйага баран 2 сыл устата сулууспалаан кэлэн баран, Дьокуускайдаагы педучилищега үөрэнэ кирибитэ.

Дьэ, ити кэмтэн саҕаламмыта хайыһарга кини өрөгөйдөөх чааһа, өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн быраатты Тимофеевтар ааттара дорҕоонноохтук иһиллэн барбыта... Чыпчаал кыайыы, күүстээх дьарык барыларын ситимнээбитэ. 1988 сыллаахха Саха сирин норуоттарын спартакиадатыгар эстафетага убайдарын Аркадьийа, Вячеславы уонна быраатын Макары кытта өрөгөй кыайыы көтөлөнөн, кыһыл көмүс мэтээли түөстэригэр кэтэн, успуорт историятыгар көмүс буукубанан суруллан кирибиттэрэ. Аар - саарга Алабарбыт аата дорҕоонноохтук дуораһыйбыта. Ол күрэххэ Киимэ 50 км — 1-кы миэстэ, 30 км — 2-с миэстэ буолбута.

Успуорка улахан ситиһиилэрин иһин "СӨ физическэй културатын сайдытыгар үтүөлэрин иһин", "СӨ хайыһарга успуордун сайдытыгар кылаатын иһин" ааттарынан бэлиэтэммитэ. Киимэбит олоһун аргыһын — өрөспүүбүлүкэ биир эмиэ күүстээх

хайыһардыта Марияны көрсөн, ыал буолан, үс оҕолонон, дьэ-уот тэринэн быр - бааччы олоһу буолан барбытара.

Оскуолага хайыһарга оҕолору дьарыктаан, саас аайы Алданна илдьэн дьарыктаан, кэккэ ситиһиилэр кэлбиттэрэ. Сыралаах үлэтэ сыаналанан "СӨ үөрэҕириитин туйгуна" аат инэриллибитэ.

Чыаппараҕа 90-нус сылларга, кураан дьылларга Нуотаранан, Намынан биригээдэ тэринэн оттуулара. Онно биһиги Киимэбит звено салайааччыта буолан түүннэри - күннэри аахсыбакка үлэлээн, аны кыһыҥгы томороон тымныыны аахсыбакка, ол отторун таһан "Чөмпүйүөн тырахтарыс" аатын сүкпүтэ.

90-нус сыллар бүтүүлэригэр Алабар нэһилиэгэр биир бастакынан такси өнгөтүн онгортон, биир дойдулаахтарын махтаһын ылбыта. Кэлин уонча сылга пиэрмэр буолан олоһун тиһэх күнүгэр диэри үлэли - хамсыы, сүүрэ - көтө сылдыһыта. Кэлинги сылларга нэһилиэккэ успуорт инструкторынан талыллан, утаппыты күүстээхтик үлэһэбитинэн барбыта. Дьону түмэр дьобур, сатабыл барыта түмүллэн биһиги Киимэбит араас күрэхтэргэ, субуотунньуктарга биир бастакынан дьону - сэргэни көбүлээччи

буолара.

Ол курдук, төһө даҕаны ыарахан ыарыһан ыалдыа сырыттар, быйыл саха балаҕана үлэбэ кириитигэр сүүрэн - көтөн, сүнгэн кылаатын киллэрбитин олохтоохтор бары билэбит, махтана ахтабыт. Нэһилиэк сайдытыгар дьаныардаах үлэтин сыаналаан - 2003 сыллаахха өрөспүүбүлүкэ "Үтүө дьыала" - хамсааһын бэлиэтинэн, "Алабар нэһилиэтин сайдытыгар кылаатын иһин" - бэлиэһэн наҕараадалааммыта.

Биһиги Киимэбит кылгас да буоллар, үлэтинэн - хамнаһынан дьонун олоһу олон барда... Доҕорбут сырдык мөссүөнүн өрүү сүрэхпитигэр илдьэ сылдыһаһпыт, кини ситэ олоһотох олоһун кэнчээри ыччаттара салгыахтара диэн бигэ эрэллээхпит...

Суохтуубут, хараастабыт.

Алабарга бииргэ үөрэммит оҕолоро.

КУТУРҔАМ

Күндү бырааппыт, убайбыт Россия потребительской кооперациятын, СӨ эргийэн туйгуннара, үлэ бэтэрээнэ **ПОПОВ АЛЕКСЕЙ АЛЕКСЕЕВИЧ** ыарахан ыарыһаттан олохтон туораабытынан кэргэнигэр Розалия Устиновнага, оҕолоругар, сиэннэригэр, бииргэ төрөөбүттэригэр дириг кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Демьяновтар, Лыткиннар, Харлампьевтар.

Мындаҕаайы нэһилиэтин олохтооһо, тапталлаах кэргэнин, элбэх оҕо аҕата, эһээтэ, убайбыт, бырааппыт, күндү киһибит

ИННОКЕНТЬЕВ Самсон Самсонович (Сима)

ыарахан ыарыһаттан олохтон туораабытынан бары билэр дьонугар, аймахтарыгар диригник курутууан туран иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, бииргэ төрөөбүттэрэ, аймахтара, чугас билэ дьонноро.

Улуус сонуннарын бу сүгэнэн кириэн көрүң

"САНА ОЛОХ" хаһыат

Кылаабынай эрдээктэр **ГОРОХОВА Людмила Владимировна**

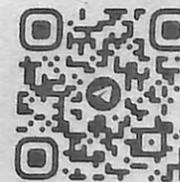
Тэриэччилэр: СӨ Бырабыһталыстыбата, Саха Өрөспүүбүлүкэтин "Сахабэчээт" Судаарыстыбаннай автономнай тэрилтэ. **Таһаарааччы:** СӨ "Сахабэчээт" ГАУ **Таһаарааччы аадырыһа:** 677000, Дьокуускай к., Орджоникидзе уул. 31, 124 каб. төл./факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhareshat@mail.ru. Российскай Федерация Роскомнадзор СӨ салалтатыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ — ПИ №ТУ/14-00559.

Эрдээксийэ аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., П.Пинигин аат. уул., 26 а. Төлөпүүннэрбит: эрдээктэр — 41-332, отделлар — 41-265. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, telegram: @sanaoloh

Ааптар суругар этилэр санаа редакция позициятыгар мэлдьи сөп түбэтэр буолбаһа. Сурука ыйыллар чаччылар кырдыктаахтарыгар эппитиниһи ааптар тус бэйлэ сүтэр.

Индексэ: ПИ964. Бэчээккэ сакаас № 5 (12035). Кээмэйэ 2 б.л. Ахсаана 770. Хаһыат сыаната 26 солк. Хаһыат нэдиэлэбэ биридэ: бээтинсэбэ таһар.

Хаһыат 12.02.2026 с. бэчээккэ бэрилиннэ, 13.02.2026 с. таһыста. "Сахабэчээт" Судаарыстыбаннай автономнай тэрилтэтин "Сана олох" хаһыат эрдээксийэтигэр бэчээттэннэ.

@SANAOLOH